

ŞÂRİHİN GÖRÜNMEZLİĞİ

Zekerıyyâ el-Ensârî ve
İslâmi Şerhlerin Söylemi

MATTHEW B. INGALLS

Çeviri: Nihat Uzun

MATTHEW BURTCHAELL INGALLS

Dubai Amerikan Üniversitesi'nde (AUD) Uluslararası ve Orta Doğu Araştırmaları Bölüm Başkanı ve Orta Doğu Araştırmaları Doçenti olarak görev yapmaktadır. Yüksek lisansını Kahire Amerikan Üniversitesi'nde Arap Araştırmaları alanında, doktorasını da 2011 yılında Yale Üniversitesi Dini Araştırmalar Bölümü'nde tamamlamıştır. Dr. Ingalls, 2016 sonbaharında AUD'ye katılmadan önce, 2010 yılından itibaren Tacoma/Washington/ABD'deki Puget Sound Üniversitesi'nde İslami Araştırmalar ve Dini İncelemeler dersleri vermiştir. Geç Orta çağ Sufizmi ve İslam hukuku üzerine makaleler yayımlamış olan Ingalls'ın araştırmaları İslam hukuku tarihi, sufizm, Memlük Sultanlığı, İslami şerh yazarlığı ve çağdaş Latin Amerika'da İslam üzerine odaklanmaktadır. Dr. Ingalls'ın AUD'deki dersleri arasında İslam Medeniyetleri, İslam Siyaseti, Modern Orta Doğu'da İş Dünyası ve Tarihsel ve Toplumsal Yönleriyle İslam yer almaktadır.

NİHAT UZUN

Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi'nden mezun olan Uzun yüksek lisansını (Kur'an'da Ümmet Kavramı) ve doktorasını (Hicri II. Asırda Siyaset-Tefsir İlişkisi) Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü bünyesinde tamamlamıştır. Bir müddet Diyanet İşleri Başkanlığı'na bağlı olarak çeşitli görevlerde çalışan Uzun, 2009-2010 yılları arasında İslamofobi konusunda araştırma yapmak amacıyla sekiz ay süreyle Cambridge/İngiltere'de bulunmuştur. 2011 yılında Karadeniz Teknik Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Tefsir anabilim dalında öğretim üyesi olarak çalışmaya başlamıştır. 2022 yılında Profesörlük ünvanını alan Uzun, 2018 yılından itibaren Trabzon Üniversitesi İlahiyat Fakültesinde öğretim üyeliği görevini sürdürmektedir. Araştırmalarını siyaset-tefsir ilişkisi, tefsir geleneğinde muhalefet ve eleştiri, Kur'an'ın dili ve bağlam gibi konularda yoğunlaştıran Uzun çeşitli ilmi dergilerde alanıyla ilgili makaleler de kaleme almıştır.

Böylece yazarların her zaman bildiği (ve bize sürekli anlattığı) şeyi yeniden keşfettim: Kitaplar daima başka kitaplardan bahseder ve her hikâye zaten anlatılmış olan bir hikâyeyi anlatır.

Umberto Eco, *Gülün Adı*

İki Oğluma

İÇİNDEKİLER

Şekiller ve Tablolar	10
Transliterasyon Tablosu	11
Önsöz	13
Teşekkür	29
Giriş	31

Birinci Bölüm

Müslümanların Şerh Uygulamaları.....	39
İslâmi Orta Dönemde Metin Eğilimleri.....	40
İslâmi Şerhin Doğası ve Biçimi.....	46
İslâmi Şerhlerin Üretimi ve Yayımları	54
Şârihin Görünmezliği	63

İkinci Bölüm

Zekeriyâ el-Ensârî'nin Hayatı	71
Birinci Perde: Zorluktan Kolaylığa	75
İkinci Perde: Bilinmezlikten Şöhrete	86
Üçüncü Perde: Şöhretten Yabancılaşmaya.....	105
Dördüncü Perde: Şüpheden Kurtuluşa.....	126

Üçüncü Bölüm

İhkâm ve Tasavvufî Şerhlerin Söylemi	173
<i>İhkâmü'd-Delâle</i> 'deki İncelikli Fikri Yenilik.....	177
Sufileri Kutsal Kitap Olarak Okumak	188
İç İç Geçmiş (Memzûc) Şerhlerin Estetik ve Retorik Etkisi ..	198

Dördüncü Bölüm

<i>Muhtasar-Şerh</i> Körikleri ile İslâm Fıkhı'nın Değişim Ateşini Alevlendirmek	209
Birinci Kısım: Ensârî'nin Fürû-ı Fıkha Dair Eserleri.....	213
Nevevî'nin <i>Minhâcü't-Tâlibîn</i> 'inden Türeyen Metinler	214
Ebü Zür'a el-İrâkî'nin <i>Tenkîhu'l-Lübâb</i> 'ından Türeyen Metinler.....	216
İbnü'l-Mukrî'nin <i>Ravzu't-Tâlib</i> 'inin Şerhi Esne'l-Metâlib	218
İbnü'l-Verdî'nin Didaktik Şiiri <i>El-Behce</i> 'den Türeyen Metinler	220
İkinci Kısım: Sınırlı Bir Metin Şeceresi İçinde Fıkhın Şerhe Bağlı Dinamikleri	223
Örnek 1: Abdest ve İhtilaflı Mest Üzerine Mesh Konusuna Dair	225
Örnek 2: Menopoz Çağına Dair	229
Örnek 3: Necaseti Zorlukla Gidermeye Dair.....	232
Üçüncü Kısım: Eksiksiz Bir Metin Şeceresi İçinde Fıkhın Şerhe Bağlı Dinamikleri	236
Sonuç: <i>İhtisâr</i> ve <i>Şerh</i> Faaliyetlerinin Karşılaştırılması.....	252

Beşinci Bölüm

Ensârî'nin Mirası.....	261
Ensârî Hanedanı	263
Ensârî ve Sonraki Şâfiî Mezhebi.....	267
Tasavvuf ve <i>Tasnîfu'l-Ulûm</i> Türü	272
Tasavvuf İçin Teknik Bir Terminoloji.....	281

Sonuç

Şerh, Kanonlaştırma ve Yaratıcılık: “Şerhler ve Hâşiyeler Çağı” için Yeni Bir Vaka 299

İslâmi Şerh Bağlamında Kanonlaştırma 300

Şerh, Yaratıcılık ve İncelikli Yenilik 305

Bibliyografya 315

ŞEKİLLER VE TABLOLAR

Şekiller

- 3.1 Ensârî'nin iç içe geçmiş bir şerhinin el yazmasından örnek bir varak: *Esne'l-Metâlib: Şerhu Ravzi't-Tâlib*, Ümmü'l-Kurâ Üniversitesi, Mekke, varak 1v-2r
- 4.1 *Menbecü't-Tullâb ve Fethu'l-Vebhâb*'in metin şeceresi
- 4.2 *Tabrîru Tenkîhi'l-Lübâb, Tuḥfetü't-Tullâb ve Fethu'l-Vebhâb*'in metin şeceresi
- 4.3 *Esne'l-Metâlib*'in metin şeceresi
- 4.2 *el-Gureru'l-Behiyye, Hulâsatü'l-Fevâid ve Hâşiye*'nin metin şeceresi
- 4.5 Şerh ve ihtisar süreçlerinin görsel bir temsili
- 5.1 Sonraki Şâfiî mezhebinin dört otoritesi

Tablolar

- 2.1 Zekeriyâ el-Ensârî'nin Hayatının Zaman Tüneli
- 2.2 Zekeriyâ el-Ensârî'ye Atfedilen Metinlerin Bibliyografyası
- 2.3 Zekeriyâ el-Ensârî'nin İcâzetleri / Zekeriyâ el-Ensârî'nin Eğitimi Tanımlayan Hocalar ve Metinler Listesi